

Johanna Lehto-Vahtera:

Järkeilyn mestari

August ”Aku” Pyölniitun (1887–1979) syntymästä tulee tänä vuonna kuluneeksi 120 vuotta. Torppariperheen esikoinen kävi kansakoulua, kiertokoulua ja rippikoulun. Nuorena Pyölniitu innostui kirjallisuudesta ja osti kirjoja niin paljon kuin pystyi. Hän luki luonnontieteitä, raittius- ja sukupuolioppaita, maatalouskirjoja, kaikkea. August Pyölniitun sisällä, pienviljelijäkuoren takana eli lukutoukka ja pohdiskelija, joka alkoi kirjoittaa ylös omia mietteitään. Muutamia vielä haparoivia arkkeja täytyi lapsuudenkodissa Kurjen kylässä, mutta valtaosa kirjoitelmista ja laskelmista syntyi Maljamäen Pajapellon kodissa. Tekstejä syntyi seitsemällä vuosikymmenellä. Asennetta ja aiheita riitti. Paperista ja ennen kaikkea ajasta tahtoi olla pulaa.

Kauvan aikaa sitte loppui minulta varsinainen paperipula. Nytkin omistan lähemmäs tuhat arkkeja kirjoittamatonta paperia. Tunnen aivan kuin vähän tunnonvaivoja, kun päästän valkeata kääre ym. paperia hukkaan. Nytkin ajelehtii kartanolla eräs paperi, joka aikoinaan on muodostanut asfalttipaperikäärn etikettiä. Kuinka kalliina olisinkaan tätä paperia pitänyt 8 vuotta aikaisemmin!

Wäliaikaisia muistiinpanoja olen tehnyt pienemmille paperiliuskoille, jollaisista myös on ollut puute. Sekin pula on nyt poistunut, kun sain käytettäväkseni maitovanun välissä olevia ympyrän muotoisia paperipaloja. 26.9.1915

Näitä siivilävanun välipaperipyörylöitä löytyykin Akun tavaroista, paperipinoista ja kirjojen väleistä... Äskeiset rivit tuovat hauskaasti esiin päiväkirjatarinoinnin moniulotteisuuden; samalla kun pohditaan pulakysymystä, voimme ajatella kirjoittajan Maljamäen maisemiin, ikkunan ääreen seuraamaan miten tuuli riepoa käärepaperia.

Vajaat kuusi vuotta myöhemmin 27.3.1921, syntyy melankoliselle kirjoittajalle suorastaan ilakoiva pätkä, joka käsittelee Akun rakkaimpia aiheita eli keksintöjä. *Tänään ”keksin” miinusmoottorille uuden mallin. Tosin en tunne luonnonlakeja edes sen vertaa, että voisin niiden avulla laskea paljonko koneella on mahdollisuutta. Mutta siitä huolimatta sain kokea sitä riemua, mitä luova työ tuottaa. Vielä eivät aivoni ole tulleet vanhuuttaan karkeiksi. Ja tämä riemu sai minut undelleen valtaansa illalla. Hiukan vaan häiritsee, että näyttää niin toivottomalta, että pääsen keksinnölläni kokeilemaan.*

Vanhuuttaan karkeiksi August Pyölniitun aivot eivät tainneet koskaan muuttua, kirjoittaminen päättyi vasta vuonna 1974, jolloin hän 87-vuotiaana muutti kunnalliskotiin.

1930-luvulla Pyölniitu keskittyy luonnontieteelliseen työskentelyyn. Vain muutama päiväkirjamerkintä tältä vuosikymmeneltä löytyy. Tammikuussa 1937 hän kirjoittaa: *Kas jopa on aikaa kulunut viimeistä naputtelusta.* (Hän hankki kirjoituskoneen 1920-luvulla ja Aku siirtyi kahden etusormen kirjoitusjärjestelmään) *Ei kai ole mitään kertomisen arvoista tapahtunut. Ajattelin ottaa käytäntöön sellaisen tavan, että eri arkille kirjoitan vastaantulevista asioista siten, että kukin asia kirjoitetaan omalle arkilleen ja omalla otsakirjoituksellaan, jotta työn edistyessä voi sitte lajitella eri asiat eri läjään ja ottaa läjiä kerrallaan käsiteltäväksi. Kun sitte tulokset yhdistetään, saadaan koko ”Luontoa” käsittelevä kirjoitus.*

Raittiusaate ja siveellisyys on Pyölniitun maailmankuvassa keskeistä. Ihmisellä tulee olla aatteita ja parempaa maailmaa kohti tulee pyrkiä. Tupakanpoltto, tanssiminen ja turha syöminen ovat tuomittavia. Viinan käyttö pahin kaikista vihollisista. Pyölniitun elämän yksityinen tukipilari oli järki kaikkine johdannaisineen. Järkeilyllä Aku pyrki ratkaisemaan myös sellaiset asiat, jotka vaatisivat, onnistuakseen, käytännön toimia.

Olen joskus ihmetellyt kuinka sellainen mies kuin Aleksis Kivi on voinut langeta juoppouteen. Nyt luulen keksineeni pulmaan erään ratkaisun. Kiveltä ilmeisesti puuttui riittävän luja usko omaan tulevaisuuteensa. Jos joku olisi hänelle

väittänyt vielä tulevan ajan, jolloin miehelle pystytetään muistopatsaita, olisi hän varmaan pitänyt sitä pahankurisena ilveilynä. Niin kuin se ehkä olisi ollutkin. Kun tuollainen usko puuttuu, ei voi hermojaan lepuuttaa työllä. Silloin ei ole jällellä muuta keinoa kuin alkoholin avulla päästä "tietämisen tuskasta pois". 3.6.1948

Naiset saavat Akun haaveilemaan – kunnes taas järkeilee tunteet sivuun. Hän kirjoittaa runsaasti etäisistä ihastuksistaan. Ruotii jokaisen katseen ja liikkeen, joita on päässyt havainnoimaan. Naiset häiritsevät keskittymiskykyä vuonna 1952: *Nyt en saa edes pakoitetuksi itseäni viimeistelemään niitoja piirustuksia tai selityksiä. Vaikka joskus aijonkin, niin siihen sammuu. Aikaa sen sijaan kuluu typerään ja joutavaan haaveiluun siitä rakastumisesta, koska se tuntuu jollain tavalla suloiselta, vaikka tuloksiin nähden onkin yhtä "toivotonta". Olenko siis päätenyt siihen, että sammakko on minussa vahvempi kuin ihminen?*

Pyölniittu on kiinnostunut yhteiskunnallisista asioista. Hän seuraa keskustelua kirjoissa, lehdissä ja radiossa. Seuraavassa vuonna 1965 päivätyssä kirjoitelmassa Aku väittää vastaan toimittaja Jussi Talven kirjoitukseen: *Jokainen markka minkä veronmaksajat luovuttavat tietää jollekin toiselle tuloa. Verot eivät alenna elintaso keskimäärin. Vaatimus verojen alentamisesta on pikemminkin pahasta, koska sitä tietä jouduttaisiin sosiaalisen huollon heikkenemiseen. Keskimäärin kansalaiset saavat näitä verorahoja yhtä paljon kuin maksavatkin. Mielialojen kannalta suuret verot ovat sikäli häitallisiä, että jos valtio tai kunta käyttää niitä tuhlailevasti, tämä kiihottaa yksityisiäkin kansalaisia tuhlailevaan elämäntapaan. Ja yleensä nykyään on elintaso korkeampi kuin mikä olisi terveellisintä.*

Murhe kirjoitelmien ja laskelmien säilymisestä tulevaisuuteen painoi Akun mieltä vuosikymmeniä. Melkoisen määrän tärkeimpiä papereita hän talletti Osuuspankin holviin, itse hankkimaansa arkistokaappiin. Pieniä haaveita myös kodin museoimisesta näyttää olleen. Seuraava teksti syntyi 1973: *Syyskuun 9 p:nä on sitte sen kulttuurilautakunnan kokous Paimion Museomäellä. Ehkä olen siellä oikein kunniavieras, tai vain "nurkassa" istuja. Asia herättää jonkin verran toiveita, vai tulisiko pettymys. Yllätyksekseni sain tietää, että Paimiossa on runsaasti niitä, jotka eivät viitsi Kunnallislehteä lukea. Heillä ei ole tilaisuudesta mitään ennakkotietoa. Jos herätetään kysymys, että kiinteistö on lahjoitettava kulttuurisäätiölle. Olen monesti ajatellut, että lahjoitus on tehtävä valtiolle, mutta kyllä kulttuurilautakunta on miellyttävämpi. Tarvittavat korjaukset suorittaisin itse mikäli rahat riittää.*

Kodin museointi toteutui August Pyölniitun kuoleman jälkeen 1980-luvulla. Museon omistaa Paimion kaupunki.